

ΕΚΤΑΚΤΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 21ΗΣ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2000

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΡΤΕΜΙΑΔΟΥ

ΜΝΗΜΗ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Σ. ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ κ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΡΤΕΜΙΑΔΟΥ

Κυρίες και Κύριοι,

Τὸν Φεβρουάριο τοῦ 2000 συμπληρώθηκαν 50 χρόνια ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ μεγάλου Ἑλληνομαθηματικοῦ καὶ τακτικοῦ μέλους τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν **Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ**. Σήμερα στὴν αἴθουσα αὐτὴ φιλοξενοῦμε τὴν κόρη του κυρία Δέσποινα Ροδοπούλου-Καραθεοδωρῆ.

Ὁ **Κωνσταντῖνος Στεφάνου Καραθεοδωρῆ**, ἓνας ἀπὸ τοὺς κορυφαίους μαθηματικούς, ἀλλὰ καὶ θεωρητικούς φυσικούς τοῦ 20οῦ αἰῶνα γεννήθηκε στὸ Βερολίνο στὶς 13 Σεπτεμβρίου τοῦ 1873. Πατέρας του ἦταν ὁ **Στέφανος Κ. Καραθεοδωρῆ** καὶ μητέρα του ἡ **Δέσποινα Καραθεοδωρῆ**, τὸ γένος **Πετροκοκκίνου** ἀπὸ τῆ Χίο. Τὸ 1875 ὁ πατέρας του τοποθετήθηκε ἀπὸ τὴν Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία πρεσβευτῆς τῆς στὶς Βρυξέλλες. Ἐτσι ἡ οἰκογένεια τοῦ **Κωνσταντίνου** ἐγκαταστάθηκε στὴν πρωτεύουσα τοῦ Βελγίου. Ὁ **Καραθεοδωρῆ** μεγάλωσε σ' ἓνα ἀριστοκρατικὸ καὶ πνευματικὸ περιβάλλον. Τὸ σπῆτι τοῦ πατέρα του ἦταν ἓνα εἶδος κέντρου διερχομένων, πολιτικῶν, διπλωματῶν, ἐπιστημόνων καὶ καλλιτεχνῶν. Τὸ 1879 ὁ **Κ. Καραθεοδωρῆ** χάνει τὴ μητέρα του, καὶ τὴν ἀνατροφή τοῦ ἰδίου καὶ τῆς κατὰ

δύο χρόνια μεγαλύτερης αδελφῆς του **Ίουλίως** ἀναλαμβάνει ἡ γιαιγιά του **Εὐθαλία Πετροκοκκίνου**.

Ἡ ἰδιαίτερη κλίση του στὰ μαθηματικά διαπιστώθηκε πολὺ νωρίς. Ὡς μαθητῆς διακρίθηκε σὲ πολλοὺς μαθηματικοὺς διαγωνισμοὺς τῆς ἐποχῆς του.

Σὲ ἡλικία 18 ἐτῶν καὶ μετὰ ἀπὸ ἐπιτυχεῖς εἰσαγωγικὲς ἐξετάσεις γράφτηκε τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1891 στὴ στρατιωτικὴ σχολὴ **École Militaire de Belgique**, στὸ τμήμα μηχανικῶν, ὡς «ἀλλοδαπὸς μαθητῆς» (*élève étranger*). Στὴ σχολὴ αὐτὴ ἀπέκτησε πολλὰς γνώσεις ποὺ ἐπηρέασαν τὴ μετέπειτα σταδιοδρομία του. Ἡ σχολὴ λειτουργοῦσε μὲ πρότυπο τὴν **École Polytechnique** τοῦ Παρισιοῦ, γιὰ τὸ λόγο δὲ αὐτὸ ἡ φυσικομαθηματικὴ μόρφωση ποὺ ἔδινε ἦταν ἀρκετὰ καλὴ. Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1895 ἀποφοίτησε μὲ τὸ βαθμὸ τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ τοῦ μηχανικοῦ. Βαθμὸ ποὺ διατήρησε μόνον γιὰ μιὰ ἡμέρα, διότι ἦταν ἀλλοδαπὸς. Στὴν πραγματικὴτητα ἦταν πλέον ἓνας πτυχιούχος πολιτικὸς μηχανικὸς. Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1895 ὁ **Καραθεοδωρῆ** ἀποδέχεται τὴν πρόσκληση τοῦ θείου του **Ἀλεξάνδρου Στεφάνου Καραθεοδωρῆ** ὁ ὁποῖος ἦταν γενικὸς διοικητῆς τῆς Κρήτης καὶ τὸν ἐπισκέπτεται στὰ Χανιά. Ἐκεῖ εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ γνωρίσει τὸν **Ἐλευθέριο Βενιζέλο**. Ἡ γνωριμία αὐτὴ ἔθεσε τὶς βάσεις γιὰ μιὰ μακροχρόνια φιλία.

Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1898 ἔρχεται στὴν Αἴγυπτο, διότι εἶχε προσληφθεῖ ἀπὸ τὴ Βρετανικὴ Ἐταιρεία ποὺ κατασκεύαζε τὰ φράγματα τοῦ Ἀσουάν καὶ τοῦ Ἀσιούτ, ὡς βοηθὸς μηχανικὸς. Στὴν Αἴγυπτο παρέμεινε δύο χρόνια. Τὶς ἐλεύθερες ὥρες του, ἐκεῖ, τὶς ἀφιέρωνε στὴ μελέτη τῶν μαθηματικῶν. Διάβαζε μὲ μεγάλη προσήλωση τὰ ἔργα τῶν μαθηματικῶν **C. Jordan** καὶ **Salmon-Fiedler**, **Cours d'Analyse** καὶ **Analytic Geometry**, ἀντίστοιχα.

Στὴν Αἴγυπτο γνώρισε τὸν ἀρχαιολόγο καὶ ἱστορικὸ **A. H. Sayce**, ὁ ὁποῖος τὸν ἐμύησε στὰ τῆς ἀρχαιολογίας. Ὁ **Sayce** τοῦ διηγιόταν πολλὰς ἱστορίες γιὰ τὸν **Ε. Σλήμαν** μὲ τὸν ὁποῖο ἦταν φίλος. Γνώρισε ἀκόμα καὶ τὸν μετέπειτα διάσημο ἀρχαιολόγο **H. Carter**.

Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἔγραψε καὶ τὴν πρώτην ἐργασία του. Ἐγραψε στὰ ἑλληνικὰ μιὰ μελέτη γιὰ τὴν Αἴγυπτο μὲ τίτλο **Ἡ Αἴγυπτος**, ποὺ ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸν «Σύλλογο πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων», τὸν ὁποῖο διηύθυνε ὁ **Δημήτριος Βικέλας**. Παράλληλα ἔκανε καὶ διάφορες μελέτες σχετικὰ μὲ τὴν κατασκευὴ τῶν πυραμίδων. Τὴν ἀπόφαση νὰ σπουδάσει μαθηματικὰ τὴν πῆρε τὸ 1900 στὴν Αἴγυπτο ὅταν, κἀνοντας μετρήσεις στὴν εἴσοδο τῆς πυραμίδας τοῦ Χέοπος, σταμάτησε τὴν ἐργασία του καὶ ἀσχολήθηκε μὲ τὴν λύση μιᾶς ἀπορίας ποὺ τοῦ εἶχε δημιουργηθεῖ τὸ προη-

γούμενο βράδυ διαβάζοντας τὸ ἔργο **Cours d'Analyse de l'École Polytechnique** του **Camille Jordan**. Κατάλαβε τότε ὁ **Καραθεοδωρῆ** ὅτι τὰ μαθηματικά ἀσκοῦσαν πάνω του πολὺ μεγάλη γοητεία καὶ ὅτι ἡ δουλειὰ τοῦ πολιτικοῦ μηχανικοῦ δὲν τὸν ἱκανοποιοῦσε. Ἀποφάσισε λοιπὸν τὸν Ιούνιο τοῦ 1900 νὰ σπουδάσει μαθηματικά. Ὅπως ἦταν ἐπόμενο ἡ ἀπόφασί του αὐτὴ συνάντησε τὴν ἀντίδραση τόσο τοῦ συγγενικοῦ, ὅσο καὶ τοῦ φιλικοῦ του περιβάλλοντος.

Ταλαντεύτηκε γιὰ λίγο καιρὸ σχετικὰ μὲ τὴν ἐπιλογὴ τοῦ τόπου τῶν σπουδῶν του, ἀλλὰ τελικὰ ἐπέλεξε τὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Βερολίνου. Ἔτσι, τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1900, σὲ ἡλικία 27 ἐτῶν, γράφτηκε στὸ μαθηματικὸ τμήμα τοῦ περιφημοῦ αὐτοῦ πανεπιστημίου. Εἶχε τὴ μεγάλη τύχη νὰ παρακολουθήσει μαθήματα τεσσάρων μεγάλων μαθηματικῶν, τοῦ **Hermann Schwarz**, τοῦ **Ferdinand Frobenius**, τοῦ **E. Zermelo** καὶ τοῦ **Lasarus Fuchs**.

Γιὰ τὶς σπουδές του γράφει ὁ ἴδιος:

«Μετὰ τοῦ **Fuchs**, ὅστις κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παραμονῆς μου ἐξελέγη πρῶτανις, καὶ πολὺ ὀλίγον ἐσκοτίζετο διὰ τὰς —κατὰ τὰ λοιπὰ ὅλως στοιχειώδεις— παραδόσεις του, δὲν προσῆλθον σχεδὸν καθόλου εἰς ἐπαφήν. Ὅμοίως καὶ μετὰ τοῦ **Frobenius**, πολὺ ὀλίγας ἔσχον προσωπικὰς σχέσεις, καίπερ παρηκολούθουν τὰς παραδόσεις του μετὰ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ. Αἱ παραδόσεις αὗται ἦσαν ἀσφαλῶς μεταξὺ τῶν ὠραιότερων αἱ ὅποια ἐδίδοντο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Γερμανίᾳ. Μοναδικὸν τῶν ἐλάττωμα ἦτο ἡ ἄψογος τελειότης των, δεδομένου, ὅτι ἡ μεστότης των, δὲν ἄφηνε νὰ φανῆ οὐδὲ κἂν ὑποψία ἀνεπιλύτων ζητημάτων. Τόσον ὅμως στενώτερον συνεδέθην μετὰ τοῦ **H. A. Schwarz**, ὅστις παρευθὺς, ἅμα τῇ συναντήσῃ ἐνεθυμήθη, ὅτι ὁ θεῖός μου **Τηλέμαχος (Κωνστ. Καραθεοδωρῆ)**, νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ πατρός μου, διετέλεσε πρὸ τριετίας μαθητὴς του εἰς τὸ Πελυτεχνεῖον τῆς Ζυρίχης.

Κατ' ἀρχάς, ἐν συναφείᾳ παραδόσεως τοῦ **Schwarz**, περὶ τῶν βάσεων τῆς προβολικῆς Γεωμετρίας, ἐμελέτησα πολὺ τὴν Γεωμετρίαν τοῦ Τόπου καὶ ἐδιάβασα ὄχι μόνον τὸ βιβλίον τοῦ **Reye**, ἀλλ' ἐπίσης πολλὰς ἀπὸ τὰς ἐργασίας τῶν **Steiner** καὶ **von Staudt**. Μονιμωτέρα ὑπῆρξε ἡ ἐντύπωσις τὴν ὁποίαν μοῦ προεκάλεσε τὸ «colloquium» ποῦ συνεκάλει δις τοῦ μηνὸς ὁ **Schwarz**, καὶ συνωδεύετο πάντοτε ἀπὸ μετάβασιν εἰς τοῦ **Franziskaner**, ζυθοπωλείου ὑπὸ τὸ τόξον τοῦ μητροπολιτικοῦ σιδηροδρόμου, εἰς τὴν **Friedrichstrasse**. Ἐκεῖ ἀνεγνώσθησαν «Ἀπασαι αἱ μονογραφίαι» (ἀνέκδοτος συλλογὴ) τοῦ **Schwarz**, καὶ ἐκεῖ ἐδιδάχθην θεωρίαν τῶν συναρτήσεων, ἐρειδομένην ἐπὶ τῆς θεμελιώδους ἀρχῆς τῶν Συμμόρφων Ἀπεικονί-

σεων (Konformen Abbildungen) και τῶν Τριγωνικῶν Συναρτήσεων τοῦ **Schwarz**. Ἐκεῖ εἶδον διὰ πρώτην φοράν, ὅτι τὰς γενικωτέρας θεωρίας, τὰς ἐννοεῖ τις καλλίτερον, ἐφ' ὅσον κατέχει κατὰ βάθος εἰδικὰ παραδείγματα. Σπουδαιότερον, ἴσως, ἦτο δι' ἐμέ, ὅτι τὰ «colloquia» αὐτὰ τοῦ **Schwarz**, μοῦ ἔδωκαν τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρισθῶ μὲ πολλοὺς ταλαντούχους μαθηματικούς.

Τότε ἀκριβῶς, ἦτο ἡ ἐποχή, καθ' ἣν πλεῖστοι μαθηματικοί, διακριθέντες μεταγενεστέρως και ἀποφασιστικῶς ἐπιδράσαντες εἰς τὴν μαθηματικὴν ἐπιστήμην, εὐρίσκοντο εἰς διάφορα μέρη τῆς Γερμανίας, σπουδάζοντες ἢ δημοσιεύοντες τὰ πορίσματα τῶν πρώτων αὐτοδυνάμων προσπαθειῶν των. Οὕτως, ἀπὸ τῶν πρώτων ἤδη ἐβδομάδων τῶν διατριβῶν μου ἐν Βερολίῳ, συνεδέθην στενωῶς διὰ φιλίας μὲ τὸν **Erhard Schmidt**, καὶ **L. Feziz**, ἐκτὸς δὲ αὐτῶν, εἰς τὸ colloquium τοῦ **Schwarz** ἐγνώρισα τοὺς **F. Hartogs**, **P. Koebe**, **E. Hilb**, καθὼς ἐπίσης τὸν ἑλβετὸν **G. Dumas** καὶ τοὺς ἀμερικανοὺς **O. Kellog** καὶ **M. Mason**».

Κατὰ τὶς ὥρες τοῦ colloquium γνώρισε καὶ τοὺς καθηματικούς **Max Abraham** **J. O. Müller** καὶ **C. Müller**. Ὁ ἴδιος γράφει ὅτι ἔμαθε πολλά, σὲ ιδιαίτερες συζητήσεις, ἀπὸ τὸν ἄσημο ἀλλὰ ἄριστο μαθηματικὸ **J. O. Müller**, ὁ ὁποῖος ἐκτὸς ἀπὸ τῆ διατριβῆ του δὲν εἶχε γράψει ἄλλες ἐργασίες.

Καὶ συνεχίζει:

«Ἐκτὸς τῶν μαθηματικῶν παραδόσεων, διήκουσα μετὰ μεγάλου ζήλου σειράς παραδόσεων παρὰ τοῦ **M. Planck**, μεταξὺ ἄλλων, περὶ μηχανικῆς καὶ θεωρίας τοῦ **Maxwell**, περαιτέρω οὐράνιαν μηχανικὴν παρὰ τῷ **Jul Bauschingen** καὶ λογικὴν παρὰ τῷ **Carl Fr. Stumpf**. Διαμεσολάβησει τοῦ διακεκριμένου Ἑλληνομαθηματικοῦ **Κυπαρίσσου Στεφάνου**, ἐγνωρίσθην ἐπίσης μὲ τὸν καθηγητὴν παρὰ τῷ πολυτεχνεῖῳ τοῦ Charlottenburg, **St. Jolles**, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ὁποῦο συνήντησα διὰ πρώτην φοράν τὸν **Adolph Kneser**, ὅστις ἀκριβῶς μόλις εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὸ Dorpart (ὅπου εἶχε διατελέσει διδάσκαλος τοῦ **Erh. Schmidt**) εἰς τὴν τότε Μεταλλευτικὴν Ἀκαδημίαν. Εἰς τὴν αὐτὴν οἰκίαν ἐγνώρισα τὸν περίφημον θεωρητικὸν τῶν ἐπιφανειῶν **Jul. Weingarten**, ὅστις ἐσύχναζεν ἐπίσης εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ **Crelle** καὶ ἀφηγεῖτο πάρα πολλά ἀπὸ τὸ Βερολῖνον τοῦ 1850-1860, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰς ἀπαρχάς, τὰ πρωτόλεια τοῦ **Weierstrass**. Τὸ φθινόπωρον τοῦ 1901 ὁ **Erhard Schmidt** μετέβη εἰς Γοττίγγην. Τὰ Χριστούγεννα ἐπανῆλθεν εἰς Βερολῖνον δι' ἐπίσκεψιν, καὶ αἱ διηγήσεις του περὶ τῶν συνθηκῶν ἐν Γοττίγγῃ μὲ παρεκίνησαν, ὅπως κατὰ τὸ θερινὸν ἐξάμηνον τοῦ 1902, μετεγκατασταθῶ ἐκεῖσε καὶ ἐγὼ αὐτός. Κατεδείχθη, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τῆς μεγαλυτέρας εἰς ὄλκην συνεπειῶν ἀποφάσεως,

ήν ποτε ἔλαβον εἰς τὴν ζωὴν μου. Ἡ Γοττίγγη, ἴστατο τότε ὑπὸ τὸν διπλοῦν ἀστερισμὸν **Klein-Hilbert**, δύο ἀνδρῶν τόσον διαφορετικῶν μεταξύ των, ὅσον θὰ ἦτο ποτέ δυνατὸν νὰ διαφέρουν δύο ἄνθρωποι καὶ οἱ ὅποιοι ὅμως συνεπληροῦντο ἀμοιβαίως κατὰ τὸν πλέον εὐτυχῆ τρόπον, διὰ τὴν εὐδοκίμησιν τῶν μαθηματικῶν εἰς τὴν Γοττίγγην».

Μὲ ὑπόδειξιν τοῦ **Schmidt** γράφτηκε (ὅπως εἶπαμε) τὸ 1902 στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Γκέτινγκεν. Στὸ Πανεπιστήμιο αὐτὸ εἶχε πάλι τὴ μεγάλη τύχη νὰ ἔχει ὡς καθηγητὲς τοὺς ἐπίσης μεγάλους τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης **Felix Klein**, **David Hilbert** καὶ **Hermann Minkowski**. Ὁ **Καραθεοδωρῆ** γράφει γιὰ τὸ Γκέτινγκεν:

«Ἦρθα σ' ἐπαφῆ με πολλὰς διασημότητες ἀπὸ τὸν χῶρον τῶν μαθηματικῶν. Τὸ πνεῦμα ποὺ ἐπικρατοῦσε ἐκεῖ ἐπέτρεπε τὴν ἐλεύθερον ἀνταλλαγὴν ἐπιστημονικῶν ἰδεῶν καὶ ἀπόψεων».

Τὸ Πάσχα τοῦ 1903 ὁ **Καραθεοδωρῆ** ἐπισκέφθηκε στὴν Ἑλλάδα τὸν ἀδελφὸ τοῦ πατέρα του **Τηλέμαχο Καραθεοδωρῆ**, ποὺ ἦταν διευθυντὴς τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου καὶ εἶχε ἓνα σπίτι στὰ Ἴσθμια. Ἐκεῖ ὀλοκλήρωσε καὶ τὴν πρώτη μαθηματικὴ του ἐργασία.

Κατὰ τὸ Νοέμβριον τοῦ 1903 ξεκίνησε τὴ διδακτορικὴ του διατριβὴ με θέμα **Ueber die diskontinuierlichen Lösungen in der Variationsrechnung** (Περὶ τῶν ἀσυνεχῶν λύσεων στὸ λογισμὸ τῶν μεταβολῶν). Τὸ θέμα τῆς διατριβῆς του ἐμπνεύστηκε ἀπὸ μιὰ διάλεξιν τοῦ μαθηματικοῦ **Hans Hahn** ἀπὸ τὴ Βιέννη, στὴ μαθηματικὴ ἐταιρεία τοῦ Γκέτινγκεν.

Ὁ ἴδιος στὴ μικρὴ καὶ μὴ ὀλοκληρωμένη αὐτοβιογραφία του γράφει:

«Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1904 βρέθηκα στὸ Βερολίνο. Ἐκεῖ, στὸ καφενεῖο τῆς πλατείας Potsdam, μπόρεσα νὰ ὑπολογίσω τὶς **Ε-συναρτήσεις τοῦ Weierstrass**, τοῦ προβλήματος ποὺ με ἀπασχολοῦσε στὴ διατριβή μου».

Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1904 παρουσίασε τὴ διατριβὴ του στὸ συμβούλιον τῶν καθηγητῶν τοῦ μαθηματικοῦ τμήματος. Ἡ παρουσίασις ἔγινε μετὰ ἀπὸ μιὰ θερμὴ εἰσήγησιν τοῦ **Minkowski** καὶ ἔγινε ὁμόφωνα ἀποδεκτὴ με βαθμὸ «ἄριστα». Ὁ ἴδιος γράφει:

«Παρέδωσα τὴ διατριβὴ μου στὸν **Minkowski** (με τὸν ὅποιο εἶχα μεγαλύτερον θάρρος ἀπ' ὅ,τι με τὸν **Klein** καὶ τὸν **Hilbert**). Κατὰ τὴν προφορικὴ ἐξέτασιν ποὺ ἐπακολούθησε μοῦ ἀπήνθουναν συμπληρωματικὰς ἐρωτήσεις ὁ **Klein** στὰ ἐφαρμοσμένα μαθηματικὰ καὶ ὁ μεγαλοφυὴς ἀστρονόμος **Schwarzschild** στὴν ἀστρονομίαν».

Ἦδη πρὸ τῆς ὑποβολῆς τῆς διατριβῆς ὁ **Hilbert** εἶχε προτείνει στὸν **Καραθεοδωρῆ** νὰ ἐκπονήσει καὶ διατριβὴ «ἐπὶ ὑψηγείας». Μετὰ ἀπὸ 9 περίπου μῆνες ἀπὸ τὴν πρόταση τοῦ **Hilbert** ὁ **Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ** ὑπέβλεψε καὶ τὴν ὑψηγεία του ἣ ὁποία εἶχε ὡς θέμα **Über die starken maxima und minima bei einfachen Integralen** (ἰσχυρὰ μέγιστα καὶ ἐλάχιστα τῶν ἀπλῶν ὀλοκληρωμάτων). Ἡ ὑψηγεία του ἔγινε ὄχι μόνον ὁμόφωνα ἀποδεκτὴ, ἀλλὰ τὸ πέρασ τῆς προφορικῆς παρουσιάσεως τὸ διαδέχθησαν παρατεταμένα χειροκροτήματα. Εἶναι ἄξιο προσοχῆς τὸ γεγονός ὅτι, ἐνῶ δὲν εἶχε καλυφθεῖ ἡ προβλεπόμενη προθεσμία τῶν τριῶν ἐτῶν μεταξὺ τῆς ὑποβολῆς τῆς διδακτορικῆς διατριβῆς καὶ τῆς ὑψηγείας, ἡ τελευταία ἔγινε κατὰ παρέκκλιση ἀποδεκτὴ. Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1905 ἀναγορεύθηκε ὑψηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Γκέτινγκεν, ἐνῶ βρισκόταν ἀκόμα στὸ 9ο ἐξάμηνο σπουδῶν, γεγονός πρωτοφανὲς γιὰ τὰ δεδομένα τῶν Πανεπιστημίων τῆς Γερμανίας.

Τὸ 1906 ἐπισκέφθηκε πολλὰς φορὰς τὸ Παρίσι καὶ εἶχε ἐπαφὰς μὲ τοὺς μεγάλους Γάλλους μαθηματικούς **Charles - Emile Picard**, **Henri Poincaré** καὶ **Paul Montel**, οἱ ὅποιοι ἐτίμησαν τὸν **Κωνσταντῖνο Καραθεοδωρῆ** ὅσο κανένα ἄλλο μαθηματικὸ ξένης χώρας. Στὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Γκέτινγκεν παρέμεινε μέχρι τὸν Αὐγούστου τοῦ 1908. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ ἴδιου ἔτους πῆγε στὴ Βόννη.

Τὸ 1908 ἔγινε τακτικὸς καθηγητῆς τοῦ Πολυτεχνείου τοῦ Ἀνοβέρου.

Δύο χρόνια ἀργότερα γίνεται τακτικὸς καθηγητῆς στὸ Πολυτεχνεῖο τοῦ Μπρεσλάου ὅπου ὀργανώνει τὸ ἐκεῖ μαθηματικὸ τμῆμα καὶ ἀργότερα ὅλες τὶς Σχολὰς του.

Ὁ ἐπιστημονικὸς καὶ ὁ πολιτικὸς κόσμος τῆς Ἑλλάδος παρακολουθοῦσε μὲ ὑπερηφάνεια τὴν σταδιοδρομίαν τοῦ **Κωνσταντῖνου Καραθεοδωρῆ**. Γιὰ τὸ λόγο αὐτό, ὅταν τὸ 1911 ἔγινε ἡ λεγόμενη ἀξιολόγησις στὶς ἔδρας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις τὸν κάλεσε νὰ συμμετάσχει στὴν κριτικὴ ἐπιτροπὴ τῶν ὑποψηφίων καθηγητῶν τῆς φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς, θέσῃ τὴν ὁποία ὁ **Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ** ἀποδέχθηκε διότι παρὰ τὸν φόρτον τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας του, ποτὲ δὲν ἔπαψε νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὰ ἐπιστημονικά, πολιτιστικά καὶ πολιτικά ζητήματα τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ 1913 σὲ μιὰ συνάντησίν του στὸ Βερολίνο μὲ τὸ σύζυγον τῆς ἀδελφῆς του **Ἰουλίαν, Γεώργιον Στρέιτ**, νομομαθῆ, διπλωμάτη, πολιτικὸ καὶ ἕνα ἀπὸ τὰ πρῶτα μέλη τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ρίχνει τὴν ἰδέαν τῆς ἱδρύσεως Πανεπιστημίου στὴ Θεσσαλονίκη. Ὁ Στρέιτ μένει σύμφωνος καὶ μάλιστα μερικὸς μῆνας ἀργότερα συντάσσει ἕνα σχέδιον ὀργανισμοῦ γιὰ τὸ ὑπὸ ἱδρύσιν Πανεπιστήμιον, ἐνῶ παράλληλα ἐνημερώνει σχετικὰ καὶ τὸν τότε ὑπουργὸν «Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως» **Ἰωάννη Τσιριμῶκο**.

Τὸ 1917 ὁ **Felix Klein**, ὁ Δίας τῶν μαθηματικῶν ἕως τὸν ἀποκαλοῦσαν οἱ σύγχρονοὶ του μαθηματικοὶ τὸν ὑπέδειξε ὡς διάδοχό του στὴν Α' ἔδρα τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Γκέτινγκεν (τὸ ὁποῖο προπολεμικὰ ἐθεωρεῖτο ἡ Μέκκα τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης).

Γιὰ τὸν **Klein** θὰ γράψῃ ἀργότερα:

« Μποροῦσε μὲ τὸ ἀετίσιο βλέμμα του νὰ ἀναγνωρίσει καὶ τὰ πιὸ δύσκολα μαθηματικὰ προβλήματα καὶ νὰ μαντέψῃ τὴ λύση τους».

Στὸ Γκέτινγκεν ὁ **Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ** παρέμεινε μέχρι τὸ 1918. Ἐκεῖ συνέχισε τὴν ἐρευνητικὴ του ἐργασία στὸ λογισμὸ μεταβολῶν στὴ θεωρία τοῦ μέτρου καὶ τὴ θεωρία τῶν πραγματικῶν συναρτήσεων.

Ἔτσι ὁ **Καραθεοδωρῆ** κατέλαβε τὴν λαμπρότερη μαθηματικὴ ἔδρα τῆς Εὐρώπης. Τὸ 1918 μετακαλεῖται στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Βερολίνου ἕπου τοῦ προσφέρεται ἡ ἔδρα ποὺ κατεῖχε ὁ **Frobenius**. Στὸ Βερολίνο δίδαξε μέχρι τὸ 1920.

Στις 3 Ἰουλίου 1919 ὁ **Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ** γίνεται μέλος τῆς Πρωσικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν. Στὴ σχετικὴ τελετὴ τὸν ὑποδέχεται μ' ἓναν πολὺ ἐμπνευσμένο λόγο, ὁ μεγάλος φυσικὸς καὶ πρῶν καθηγητῆς του **Max Planck**. Ἡ ἐναρκτήρια ὁμιλία τοῦ **Καραθεοδωρῆ** διακρίνεται γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ τῆς ὀριμότητα καὶ ἀξία. Ἀναφέρεται στὸ λογισμὸ τῶν μεταβολῶν καὶ σκιαγραφεῖ τὸ σχετικὸ ἔργο τῶν **Lagrange, Hamilton** καὶ **Weierstrass**.

* * *

Τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1919 ὁ πρωθυπουργὸς Ἑλευθέριος Βενιζέλος, ποὺ βρισκόνταν στὸ Παρίσι γιὰ τὴ «διάσκεψη τῆς Εἰρήνης», κάλεσε τὸν **Καραθεοδωρῆ** νὰ τὸν ἐπισκεφθεῖ στὸ Παρίσι. Ὁ **Καραθεοδωρῆ** πῆγε στὸ Παρίσι καὶ ἀνέπτυξε προφορικὰ στὸν **Βενιζέλο** τίς σκέψεις του γιὰ τὴν ἴδρυση ἑνὸς δευτέρου Πανεπιστημίου στὴν Ἑλλάδα. Στις 20 Ὀκτωβρίου 1919 ὁ **Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ** ὑπέβαλε στὸν Ἑλ. Βενιζέλο σχετικὸ γραπτὸ ὑπόμνημα. Λίγους μῆνες μετὰ τὴν ὑποβολὴ τοῦ ὑπομνήματος, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση ἀποφάσισε ἕπως ἡ ἔδρα τοῦ δευτέρου Πανεπιστημίου νὰ εἶναι ἡ Σμύρνη, ἡ ὁποία εἶχε ἀπελευθερωθεῖ ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸ Στρατὸ τὴν 2α Μαΐου 1919.

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1920 ἡ τότε κυβέρνησις τοῦ Ἑλευθερίου Βενιζέλου πρότεινε στὸν **Κωνσταντῖνο Καραθεοδωρῆ** νὰ ἀποδεχθεῖ τὴν θέση τοῦ τακτικοῦ καθηγητῆ

στό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν καὶ παράλληλα νὰ ὀργανώσει τὸ Πανεπιστήμιο τῆς Σμύρνης. Ὁ **Καραθεοδωρῆ**, ἀπὸ φιλοπατρία καὶ μόνον, ἀποδέχεται τὴν πρόταση τοῦ **Βενιζέλου**, ἐγκαταλείποντας μιὰ λαμπρὴ καριέρα ποῦ τοῦ ἐξασφάλιζε ἡ θέση του, ὡς καθηγητῆ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου.

Ὁ **Καραθεοδωρῆ** συνέταξε στὴ Γερμανία τὸ σχέδιο λειτουργίας τοῦ ὑπὸ ἴδρυση Πανεπιστημίου κατὰ τὸ πρότυπο τῶν ἀγγλοσαξωνικῶν Πανεπιστημίων τὰ ὁποῖα περιελάμβαναν θεωρητικὲς καὶ ἐφαρμοσμένες ἐπιστῆμες. Φρόντισε παράλληλα γιὰ τὴν προμήθεια κατ'ἀλληλων ὀργάνων γιὰ τὰ διάφορα ἐργαστήρια, καὶ βιβλίων γιὰ τὴ δημιουργία μιᾶς μεγάλης βιβλιοθήκης ποῦ θὰ ἦταν ἡ μοναδικὴ σ' ὅλη τὴν Ἀνατολή. Ὡς λεκτικὸ ἔμβλημα τοῦ Πανεπιστημίου ἐπιλέγει τὸ **Φῶς ἐξ Ἀνατολῶν**, διότι πίστευε ὅτι τὸ Πανεπιστήμιο τῆς Σμύρνης θὰ σκόρπιζε τὸ ὑπέρολαμπο τῆς ἐπιστήμης φῶς.

Τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1920 ὁ **Καραθεοδωρῆ** ἔρχεται στὴν Ἀθήνα.

Στις 10 Σεπτεμβρίου τοῦ 1920 φτάνει οἰκογενειακῶς στὴ Σμύρνη. Στις 18 Σεπτεμβρίου ἔρχεται πάλι στὴν Ἀθήνα.

Ἀπὸ τὸν Αὐγούστο ἕως καὶ τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1921 ὁ **Καραθεοδωρῆ** πηγαίνει στὴ Γερμανία γιὰ νὰ μεριμνήσει γιὰ τὴν πρόσληψη διδακτικοῦ προσωπικοῦ καὶ γιὰ τὸν ἐφοδιασμὸ τοῦ Πανεπιστημίου σὲ βιβλία, περιοδικὰ καὶ ὄργανα.

Μέχρι τὸν Ἰούλιο τοῦ 1922 καταφέρνει νὰ συντάξει τὸ σχέδιο λειτουργίας τοῦ ἰδρυόμενου Πανεπιστημίου, νὰ ἐφοδιάσει τὸ Πανεπιστήμιο μὲ 8.000 ὄργανα Φυσικῆς, Χημείας κ.ἄ. (τὰ ὄργανα αὐτὰ ἀγοράστηκαν ἀπὸ τὴ Γερμανία) νὰ δημιουργήσει μιὰ πλουσιότατη βιβλιοθήκη ἀπὸ 20.000 σπουδαῖα συγγράμματα καὶ βιβλία (ὁ ἐφοδιασμὸς τῆς βιβλιοθήκης ἔγινε ἀπὸ τὴν Εὐρώπη) καὶ νὰ στεγάσει τὸ Πανεπιστήμιο σ' ἓνα μεγάλο καὶ εὐρύχωρο κτίριο στὴ θέση Μπαχρῆ Μπαμπὰ τῆς Σμύρνης. Τὸ κτίριο αὐτὸ περιελάμβανε 70 εὐρύχωρες καὶ ἠλιόλουστες αἴθουσες καὶ ἀμφιθέατρο 550 θέσεων. Συγχρόνως ἀσχολήθηκε μὲ τὴν ἐπιλογή τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ. Μὲ πρόταση τοῦ **Καραθεοδωρῆ** διορίστηκαν καθηγητὲς οἱ:

1. **Γεώργιος Ἰωακείμογλου** (καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου) στὴν ἔδρα τῆς μικροβιολογίας.

2. **Φρίξος Θεοδωρίδης** (καθηγητῆς τοῦ Πολυτεχνείου Ζυρίχης) στὴν ἔδρα τῆς Φυσικῆς.

3. **Π. Κυριόπουλος** (βοηθὸς τοῦ Γερμανοῦ καθηγητῆ τῆς Χημείας **Tamann**) στὴν ἔδρα τῆς Χημείας.

4. Θεολόγος Κεσίσογλου στην ἔδρα τῆς Ἀγρονομικῆς ἐπιστήμης.

Γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου, πάλι με πρόταση τοῦ **Καραθεοδωρῆ**, διορίστηκε ὁ **Νικόλαος Κρητικὸς** (ὁ μετέπειτα καθηγητῆς τοῦ Ε.Μ.Π.), ὁ ὁποῖος ὑπηρετοῦσε τότε στὴ Μεραρχία Κυδωνιῶν.

* * *

Ἀξιομνημόνευτο εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι παρὰ τὸν φόρτο ἐργασίας ποῦ εἶχε, δὲν ἐγκαταλείπει τὸ ἐρευνητικὸ του ἔργο. Ἔτσι γράφει στὴ Σμύρνη τὴ μοναδικὴ μαθηματικὴ ἐργασία του στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα με τίτλο: **Περὶ ἑνὸς μετασχηματισμοῦ ἀναλόγου πρὸς τὸν μετασχηματισμὸν τοῦ Legendre**. Ἡ ἐργασία του αὐτὴ δημοσιεύθηκε δύο μῆνες ἀργότερα, τὸν Ἰούνιο τοῦ 1921, στὸ Δελτίο τῆς Ἑλληνικῆς Μαθηματικῆς Ἑταιρείας.

Στὴ Σμύρνη εἶχε ἀρχίσει καὶ μία ἄλλη ἐργασία τὴν ὁποία ὀλοκλήρωσε στὴν Ἀθήνα. Ἡ ἐργασία αὐτὴ, ποῦ εἶχε τίτλο **Sui campi di estremali uscenti da un punto e riempienti tutto lo spazio** («Ἐπὶ τῶν ἀκροτάτων πεδίων ποῦ ξεκινοῦν ἀπὸ ἕνα σημεῖο καὶ πληροῦν ὅλο τὸ χῶρο), δημοσιεύθηκε στὸ Δελτίο τῆς Ἰταλικῆς Μαθηματικῆς Ἑταιρείας τὸ 1923.

Ὁ μοιραῖος ὅμως Αὐγούστος τοῦ 1922 φτάνει με ὅλα τὰ γνωστὰ τραγικὰ ἐπακόλουθα...

Ὁ **Καραθεοδωρῆ** μέχρι τὴν τελευταία μέρα τοῦ χαμοῦ τῆς Σμύρνης φροντίζει νὰ σώσει ὅ,τι μπορεῖ ἀπὸ τὸ πολῦτιμο ὑλικὸ τοῦ Πανεπιστημίου. Παράλληλα ἐφοδιάζει με συστατικὲς ἐπιστολὲς τὸ διοικητικὸ προσωπικὸ τοῦ Πανεπιστημίου τὸ ὁποῖο ἀποχωρεῖ («νεκεν ἀνωτέρας βίας»), ὅπως χαρακτηριστικὰ γράφει. Ὁ ἴδιος φεύγει με τὸ τελευταῖο Ἑλληνικὸ πλοῖο ἀπὸ τὴ Σμύρνη, μόνον ἀφοῦ καταφέρνει νὰ φορτωθοῦν γιὰ τὴν Ἀθήνα τὸ ἀρχεῖο τοῦ Πανεπιστημίου, τὰ βιβλία καὶ ενα μέρος τῶν ὀργάνων. Τὰ πολῦτιμα βιβλία, τὰ ὄργανα φυσικῆς καὶ χημείας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σμύρνης καθὼς καὶ τὸ ἀρχεῖο του (ἔγγραφα, ἐπιστολὲς, λογαριασμοὶ τραπεζῶν, προσφορές, ἀποδείξεις κ.τ.λ.) παραδόθηκαν ἀπὸ τὸν **Κωνσταντῖνο Καραθεοδωρῆ** στὸν καθηγητὴ **Δημήτριο Χόνδρο**. Τὸ Ἀρχεῖο αὐτό, τὰ βιβλία, καὶ τὰ ὄργανα, διατηρήθηκαν με μέριμνα τῶν καθηγητῶν **Μιχαήλ Ἀναστασιάδη**, **Θεόδωρου Κουγιουμτζέλη** καὶ **Σαλτερῆ Περιστεράκη**. Στὴ συνέχεια παραδόθηκαν στὸν καθηγητὴ καὶ Ἀκαδημαῖκὸ **Καίσαρα Ἀλεξόπουλο**. Σήμερα φυλάσσονται στὸ

«Μουσείον Φυσικῶν Ἐπιστημῶν καὶ Τεχνολογίας» τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (Σόλωνος 104).

* * *

Στις 2 Σεπτεμβρίου τοῦ 1922 ἐπαναδιορίζεται ὁ Καραθεοδωρῆ τακτικὸς καθηγητῆς τῆς «Ἀνωτέρας Μαθηματικῆς Ἀναλύσεως» στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Παράλληλα μὲ τὸ διδακτικὸ του ἔργο στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν ἀναλαμβάνει καὶ τὴ διεύθυνση τοῦ μαθηματικοῦ σπουδαστηρίου τῆς Φυσικομαθηματικῆς σχολῆς. Κατὰ τὸ μικρὸ διάστημα τῆς παραμονῆς του στὴ θέση αὐτὴ φρόντισε νὰ ἐφοδιάσει τὸ σπουδαστήριον μὲ πολλὰ βιβλία μαθηματικῶν. Ἐνα μέρος ἀπὸ τὰ βιβλία αὐτὰ προήρχοντο ἀπὸ τὴ βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σμύρνης.

Τὴν ἴδια χρονιά εἰσηγεῖται στὴν τότε ἐλληνικὴ κυβέρνησις τὴν ἄμεση ἱδρυση ἐνὸς νέου Πανεπιστημίου μὲ τὴν ὀνομασίαν «Πανεπιστήμιον τοῦ Αἰγαίου» μὲ ἔδραν τὴν Μυτιλήνην ἢ τὴ Σάμον. Ἡ πρότασίς του ἔγινε εὐμενῶς δικτῆ, ἀλλὰ ἡ πολιτικὴ ἀστάθεια τῆς ἐποχῆς συντέλεσε ὥστε τὸ πανεπιστήμιον αὐτὸ νὰ ἰδρυθεῖ πολλὰς δεκαετίαι ἀργότερα.

Τὸ 1923 διετέλεσε καὶ καθηγητῆς τῆς Μηχανικῆς στὸ Ε.Μ.Π.

Ὅρισμένα ἀτυχῆ γεγονότα ἀναγκάζουν τὸν Καραθεοδωρῆ νὰ ἐγκαταλείψει τὴν Ἑλλάδα τὸ 1924 καὶ νὰ δεχθεῖ τὴ θέση τοῦ καθηγητῆ πού τοῦ προσέφερε πιεστικὰ τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Μονάχου. Στὴ θέση αὐτὴ παρέμεινε μέχρι τὸ 1938 ὅποτε καὶ συνταξιοδοτήθηκε.

Τὸ 1924 τοῦ εἶχε προταθεῖ καὶ θέση καθηγητῆ στὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Berkeley τῶν Η.Π.Α., θέση τὴν ὁποία ἀρνήθηκε, διότι δὲν ἤθελε νὰ «ἀμερικανοποιηθοῦν τὰ παιδιὰ του», ὅπως ἔλεγε. Προτίμησε τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Μονάχου, διότι πίστευε ὅτι τὰ παιδιὰ του θὰ ἔπαιρναν ἐκεῖ καλύτερη ἀρωγὴ καὶ μόρφωση.

Στὸ Μόναχο συνέχισε τὸ ἐρευνητικὸ του ἔργο μ' ἓνα πλῆθος ἐργασιῶν στὰ μαθηματικὰ καὶ στὴ φυσικὴ. Οἱ ἐργασίαι του στὴ φυσικὴ συνετέλεσαν ὥστε οἱ μεγάλοι γερμανοὶ φυσικοὶ Max Plank (Μάξ Πλάνκ), Max Born (Μάξ Μπόρν) καὶ Albert Einstein (Ἄλβέρτος Ἄϊνσταϊν) νὰ δείξουν μεγάλον ἐνδιαφέρον γιὰ τὰς ἐργασίαι τοῦ Καραθεοδωρῆ στὴν θερμοδυναμικὴ καὶ στὴν εἰδικὴ σχετικότητα, γεγονὸς πού τὸν ἐπέβαλε ὡς μὴ ξεχωριστὴ ἐπιστημονικὴ προσωπικότητα στὸν κύκλον τῶν φυσικῶν. Ὡς ἐπιβεβαίωσις τοῦ ἰσχυρισμοῦ αὐτοῦ ἀναφέρουμε ὅτι ἓνα ἀπὸ

τὰ πλέον καταξιωμένα σύγχρονα βιβλία στήν Θερμοδυναμική, τὸ βιβλίο **Heat and Thermodynamics** (Θερμότητα καὶ Θερμοδυναμική) τῶν **Mark Zemansky** καὶ **Richard Dittman** (McGraw - Hill, 1981), θεωρεῖ τὸν **Κωνσταντῖνο Καραθεοδωρῆ** ὡς ἓνα ἀπὸ τοὺς 18 μεγάλους τῆς φυσικῆς ποὺ θεμελίωσαν καὶ ἀνέπτυξαν τὸν κλάδο αὐτό. Ἔτσι τὸ ὄνομα τοῦ **Καραθεοδωρῆ** βρίσκεται ἀνάμεσα στὰ ὀνόματα τῶν **Robert Boyle** (1627-1681), **James Joule** (1818-1889), **William Thomson** (1824-1907), **Clark Maxwell** (1831-1879), **Max Plank** (1858-1947), **Albert Einstein** (1879-1955) κ.ἄ.

Τὸ 1927 τοῦ ἀπενεμήθη ὁ πολὺ τιμητικὸς τίτλος τοῦ μυστικοσυμβούλου (Geheimrat) τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου. Τίτλο, ὅμως, ποὺ ἡ σεμνότητά του δὲν τὸν ἄφησε νὰ ἀναφέρει ποτέ.

Τὸν Αὐγούστο τοῦ 1927 τὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Harvard καὶ ἡ Ἀμερικανικὴ Μαθηματικὴ Ἐταιρεία (A.M.S.) προσκαλοῦν τὸν **Καραθεοδωρῆ** στὶς Η.Π.Α. Τὸ μὲν Πανεπιστήμιο γιὰ νὰ διδάξει ὡς ἐπισκέπτης καθηγητής, ἡ δὲ Μαθηματικὴ Ἐταιρεία γιὰ νὰ δώσει διαλέξεις σὲ 20 περίπου Πανεπιστήμια. Ἐφθασε στὶς Η.Π.Α. μαζί μὲ τὴ γυναίκα του, μὲ τὸ ὑπερωκεάνιο «Aquitania», στὶς 25 Ἰανουαρίου 1928. Δίδαξε στὸ Πανεπιστήμιο Harvard ἐπὶ ἓνα ἐξάμηνο. Κατόπιν ἐπισκέφθηκε τὸ Λὸς Ἄντζελες, τὴν Οὐάσινγκτον, τὴ Νέα Ὁρλεάνη, τὸ Σάν Ἀντόνιο, τὴ Νέα Ὑόρκη, τὸν Ἅγιο Φραγκίσκο καὶ ἄλλες μικρότερες πόλεις τῶν Η.Π.Α. δίνοντας διαλέξεις στὰ ἐκεῖ Πανεπιστήμια. Ὅπου πῆγαινε οἱ πανεπιστημιακὲς κοινότητες τὸν ὑποδέχονταν μὲ μεγάλο ἐνθουσιασμό.

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1928 ἔκανε μερικὲς παραδόσεις καὶ στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Berkeley (στὸν Ἅγ. Φραγκίσκο). Στὶς πανεπιστημιακὲς παραδόσεις του στὶς Η.Π.Α. εἶχε πάντα ἓνα πολυπληθὲς ἀκροατήριο ἀποτελούμενο ἀπὸ πολὺ ἀξιόλογους φοιτητές.

* * *

Ὁ **Καραθεοδωρῆ** δὲν ἔπαψε νὰ προσφέρει τὴ βοήθειά του στήν Ἑλλάδα κάθε φορὰ ποὺ αὐτὴ τὴν ζητοῦσε. Ἔτσι, ὅταν τὸ 1930 ἡ τότε Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση τὸν ἐκάλεσε νὰ βελτιώσει τοὺς ὅρους λειτουργίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ τοῦ νεοσύστατου τότε Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ὁ **Καραθεοδωρῆ** δέχτηκε τὴν πρόσκληση, ἤρθε πάλι στήν Ἀθήνα καὶ παρέμεινε περίπου δύο χρόνια (διατηρώντας παράλληλα τὴ θέση του στὸ Μόναχο). Λίγους μῆνες μετὰ τὴν ἀφιξή του στήν Ἀθήνα ὑπο-

βάλλει στην 'Ελληνική Κυβέρνηση μελέτη με τίτλο **Περί τῆς ἀναδιοργανώσεως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν**. Ἡ μελέτη αὐτῆ τοῦ **Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ** ἀπετέλεσε τὴ βάση τοῦ γνωστοῦ νόμου 5343 τοῦ 1932 βάσει τοῦ ὁποίου λειτούργησαν τὰ ἑλληνικὰ Πανεπιστήμια μέχρι τὸ 1982. Ἡ κυβέρνηση τοῦ **Ἐλευθερίου Βενιζέλου** τὸν διορίζει κυβερνητικὸ ἐπίτροπο στὰ Πανεπιστήμια Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης. Ὁ διορισμὸς αὐτὸς δίνει στὸν **Καραθεοδωρῆ** τὸ ἀξίωμα τοῦ πρυτάνεως καὶ τὸ δικαίωμα νὰ συμμετέχει στὶς συνεδριάσεις ὄλων τῶν συμβουλίων τῶν Πανεπιστημίων.

Στις 3 Ἰουνίου 1931 ὁ τότε ὑπουργὸς Παιδείας **Γεώργιος Παπανδρέου** ὑπέβαλε στὴν Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων (Περίοδος Β', Σύνοδος Γ', συνεδρίαση 86) σχέδιο νόμου «Περί συστάσεως θέσεως κυβερνητικοῦ ἐπιτρόπου παρὰ τοῖς Πανεπιστημίοις Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης». Ἡ ἔκθεση κατατέθηκε στὴ Βουλὴ στὶς 10 Ἰουνίου 1931.

Τὸ 1932 ἡ κυβέρνηση τοῦ **Ἀλεξάνδρου Παπαναστασίου** ἡ ὁποία διεδέχθη τὴν κυβέρνηση τοῦ **Ἐλευθερίου Βενιζέλου** ἀπέλυσε τὸν Καραθεοδωρῆ ἀπὸ τὴ θέση αὐτῆ.

Μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (ἀμέσως μετὰ τὴν ἴδρυσή της) παρακολούθησε κατὰ τὴ διετία αὐτῆ, ἀνελλιπῶς, τὶς συνεδριάσεις της, κατὰ τὶς ὁποῖες ἔκανε διάφορες ἀνακοινώσεις. Τὰ ὑπόλοιπα χρόνια τῆς ζωῆς του ὁ **Καραθεοδωρῆ** δὲν ἔπαψε νὰ παρακολουθεῖ τὴ μαθηματικὴ κίνηση στὴ χώρα μας καὶ νὰ συμβάλλει σ' αὐτῆ.

Εἶναι ἀξιωματὸν τὸ γεγονός ὅτι ἡ θέση τοῦ **Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ** στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Μονάχου παρέμεινε κενὴ μέχρι τὸν Ἰούνιο τοῦ 1944. Τὴν ἡμερομηνία αὐτῆ ἐπελέγη ὡς διάδοχός του ὁ μαθηματικὸς **Eberhard Hopf**.

* * *

Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1936 ἐπισκέφθηκε, γιὰ δευτέρη φορὰ, τὶς Η.Π.Α., προσκεκλημένος ἀπὸ 5 Πανεπιστήμια τῆς χώρας. Τότε πῆγε καὶ στὸν Παναμὰ καὶ στὸν Καναδά. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς μαθηματικὲς διαλέξεις ποὺ ἔδωσε ἔκανε καὶ ὁμιλίες στὶς ἑλληνικὲς κοινότητες πάνω σὲ ἑλληνικὰ θέματα. Τὴν ἴδια χρονιά, ταξιδεύοντας στὸν Εἰρηνικὸ Ὠκεανὸ ἀπὸ τὸν Παναμὰ πρὸς τὸ Λὸς Ἄντζελες, ἔγραψε μία περιφημὴ ἐργασία, με τίτλο **The most general transformations of plane regions which transform circles into circles**. (Οἱ πλέον γενικοὶ μετασχηματισμοὶ ἐπιπέδων περιοχῶν

πού μετασχηματίζουν κύκλους σε κύκλους). Στις 31 Αυγούστου τοῦ 1936, στὸ συνέδριο πού διοργάνωσε ἡ Ἀμερικανικὴ Μαθηματικὴ Ἑταιρεία στὸ Κέμπριτζ τῆς Μασαχουσέτης γιὰ τὰ 400 χρόνια τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Χάρβαρντ, ἔκανε μία ἀνακοίνωση μὲ θέμα **The Beginning of Research in the Calculus of Variations** (Οἱ ἀπαρχές τῆς ἔρευνας στὸ Λογισμό Μεταβολῶν).

Τὸ 1937 ἐπισκέφθηκε πάλι τὴν Ἑλλάδα ὅπου πῆρε μέρος στὶς ἐορταστικὲς ἐκδηλώσεις γιὰ τὰ 100 χρόνια τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, μὲ μία ἀνακοίνωσή του μὲ τίτλο: **Περὶ τῶν καμπυλῶν τοῦ στηλοβάτου τοῦ Παρθενῶνος καὶ περὶ τῆς ἀποστάσεως τῶν κίωνων αὐτοῦ.**

Κατὰ τὸ χρονικὸ διάστημα 1938-1943 ὁ **Καραθεοδωρῆ** ἐξακολουθεῖ νὰ ἐργάζεται ἐπιστημονικά. Δημοσιεύει περὶ τὶς 15 ἐργασίες καὶ γράφει τρία βιβλία. Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ναζιστικοῦ καθεστώτος περιορίστηκε ὅπως ἦταν ἐπόμενο στὸ καθαρὰ ἐπιστημονικὸ του ἔργο, δὲν ἔκρυβε, ὅμως, ποτὲ τὴν ἀντίθεσή του στὸ ναζισμό.

Τὸ 1945 τρία Πανεπιστήμια τῶν Η.Π.Α. τοῦ πρόσφεραν τὴ θέση τοῦ ἐπισκέπτη καθηγητῆ τὴν ὁποία ἀρνήθηκε. Ἄλλωστε ἦταν 72 ἐτῶν. Μετὰ τὴ συνθηκολόγηση τῆς Γερμανίας ἡ ζωὴ ἐκεῖ ἦταν ἀρκετὰ δύσκολη, ὄχι μόνο γιὰ τοὺς Γερμανούς, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς ξένους πού ἔμεναν στὴ Γερμανία.

Ὁ **Καραθεοδωρῆ** ἔχασε ὅλες τὶς καταθέσεις πού εἶχε στὸ ἐξωτερικό. Ἔσωσε, ὅμως, τὸ σπίτι του στὸ Μόναχο, τὴ μεγάλη βιβλιοθήκη του καὶ τὰ διάφορα ἔργα τέχνης, ἀλλὰ ἔμεινε χωρὶς οἰκονομικοὺς πόρους, διότι σταμάτησε ἡ καταβολὴ τῆς συντάξεώς του.

Τὸ καλοκαίρι τοῦ 1946, μὲ τὴ συμβολὴ τοῦ καθηγητῆ **J. A. Barnett** ὁ ὁποῖος ἐργάζονταν στὴν ἀμερικανικὴ ζώνη τῆς Γερμανίας, ἔκανε νὰ ἀναβιώσει τὸ colloquium (πού εἶχε σταματήσει τὸ 1933, λόγω τῆς ἀντιεβραϊκῆς πολιτικῆς τοῦ χιτλερικοῦ καθεστώτος). Ὁ **Καραθεοδωρῆ** ἔδωσε στὸ νέο μαθηματικὸ colloquium τὴν πρώτη διάλεξη, μὲ τίτλο: **Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ κατοπτρισμοῦ τοῦ Schwarz.**

Στις 2 Ὀκτωβρίου τοῦ 1946, ὕστερα ἀπὸ μεγάλο ἀγῶνα 7 μηνῶν, κατόρθωσε νὰ πάρει ἄδεια ἀπὸ τὶς ἀμερικανικὲς ἀρχές καὶ νὰ πάει στὴ Ζυρίχη τῆς Ἑλβετίας, γιὰ μερικὲς ἑβδομάδες. Ἐκεῖ συνάντησε τὴν κόρη του **Δέσποινα** (ἡ ὁποία δὲν μποροῦσε νὰ ἐπισκεφθεῖ τὴ Γερμανία). Στις 25 Ὀκτωβρίου τοῦ 1946 ἐπιστρέφει στὸ Μόναχο, λόγω ἀσθενείας τῆς συζύγου του. Τὰ χρόνια αὐτὰ τὸν **Καραθεοδωρῆ** καὶ τὴ γυναίκα του συντηροῦσε ὁ γιός τους **Στέφανος**, πού εἶχε μετατρέψει τὸ σπίτι τους σὲ φροντιστήριο. Οἱ μαθητὲς φυσικὰ πλήρωναν σὲ τρόφιμα ἢ σὲ διάφορα ἄλλα

εΐδη πρώτης ανάγκης. Ἡ κόρη τους **Δέσποινα** δὲν μπορούσε νὰ τοὺς στείλει χρήματα, λόγω τῶν ἀπαγορεύσεων πού ἐπικρατοῦσαν.

Στις 4 Δεκεμβρίου τοῦ 1949 δίνει τὸ τελευταῖο παρὸν στὰ μαθηματικά μὲ μιὰ διάλεξη στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Μονάχου μὲ θέμα **Länge und Oberfläche** (Μῆκος καὶ ἐμβαδόν).

Ἀπὸ τὸ 1929 ἕως καὶ τὸ 1932 ὁ **Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ**, σὲ συνεργασία μὲ τὸν **A. Einstein**, φυγάδευσε πολλοὺς ἐπιστήμονες ἐβραϊκῆς καταγωγῆς, ἐξασφαλίζοντάς τους προσκλήσεις γιὰ ἐργασία σὲ Πανεπιστήμια τῶν Η.Π.Α. Ἡ διαίσθηση πού διέθεταν οἱ μεγάλοι αὐτοὶ ἐπιστήμονες συνετέλεσε ὥστε νὰ προβλέψουν τὴ δυσάρεστη ἐξέλιξη τῶν πραγμάτων μὲ τὴν ἄνοδο τοῦ ναζισμοῦ. Τὸ 1933 ὁ **A. Einstein** κατέφυγε μὲ τὴ σειρά του στὶς Η.Π.Α.

* * *

Τὸ ἐπιστημονικὸ ἔργο τοῦ **Καραθεοδωρῆ** τὸν ἔταξε μεταξὺ τῶν μεγάλων σύγχρονων μαθηματικῶν, προκάλεσε δὲ τὴ μεγάλη καὶ γενικὴ ἐκτίμηση τῆς διεθνοῦς ἐπιστημονικῆς κοινότητος. Ὁ **Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ** ἔγινε μέλος τῶν Ἀκαδημιῶν Ἐπιστημῶν Βερολίνου (1919), Γκέτινγκεν (1920), Μονάχου (1925), Μπολόνια (1926), Ἀθηνῶν (1927), Παπικῆς (1928) καὶ Ρώμης (1929). Παράλληλα ἦταν μέλος πολλῶν ἐπιστημονικῶν ἐταιρειῶν ἀπὸ τίς ὁποῖες δεσπόζουσα θέση εἶχε (τὴν ἐποχὴ στὴν ὁποία ἀναφερόμαστε) ἡ ἐταιρεία dei Lincei di Roma.

Ἄξιο ἀναφορᾶς εἶναι τὸ γεγονός ὅτι ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν εὐθὺς μετὰ τὴν ἰδρυσή της ἔσπευσε (συνεδρία 26ης Νοεμβρίου 1926) νὰ ἐκλέξει τὸν **Κωνσταντῖνο Καραθεοδωρῆ** τακτικὸ της μέλος στὴν Γάξη τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν.

Τὸ 1930 τοῦ ἀπενεμήθη σὲ πανηγυρικὴ συνεδρίαση ὁ τίτλος τοῦ ἐπίτιμου προέδρου τῆς Ε.Μ.Ε. καὶ τὸ 1931 ὁ τίτλος τοῦ ἐπίτιμου καθηγητῆ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

* * *

Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου (1939-1944) ὁ **Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ** ἐργάσθηκε σκληρὰ κι αὐτὸ ὀφείλεται, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μεγάλη δημιουργικὴ ὀριμότητά του, καὶ στὸ γεγονός ὅτι ἤθελε μὲ τὴν ἐργασία του νὰ ἀπαλλάξει τὴ σκέψη του ἀπὸ

τὰ τραγικά γεγονότα πού ἔβλεπε ἢ πού μάθαινε. Ἐγραψε περίπου 17 ἐργασίες ἀπό τίς ὁποῖες δημοσίευσε τίς 10. Ἀσχολήθηκε παράλληλα μέ ἐκδόσεις ἢ ἐπανεκδόσεις βιβλίων του. Πολυάριθμα εἶναι ἀκόμα τὰ σύντομα ἄρθρα πού δημοσίευσε καί πολυάριθμες οἱ διαλέξεις πού ἔδωσε κατὰ τήν περίοδο αὐτή.

Ἄνθρωπος ὁ **Καραθεοδωρῆ** καί ἡ οἰκογένειά του κατόρθωσαν μέσα ἀπό μεγάλες στερήσεις νά ἐπιβιώσουν τοῦ μεγάλου πολέμου.

* * *

Οἱ εὐρύτατες μαθηματικές γνώσεις τοῦ **Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ**, ἡ συγγραφή πολυάριθμων μαθηματικῶν πραγματειῶν καί οἱ γλωσσικές του ἱκανότητες ἦταν οἱ βασικοὶ συντελεστὲς ὥστε νά καταστεῖ μία ἀπό τίς σημαντικότερες προσωπικότητες στὰ διεθνή μαθηματικά συνέδρια κατὰ τὸ διάστημα 1908-1938. (Ἀπὸ τὸ 1938 ἕως καί τὸ 1949 δὲν διοργανώθηκαν διεθνή μαθηματικά συνέδρια λόγω τοῦ πολέμου καί τῶν συνεπειῶν του).

Μεταξὺ τῶν σημαντικότερων διεθνῶν συνεδρίων στὰ ὁποῖα συμμετεῖχε ὁ **Καραθεοδωρῆ** θὰ ἀναφέρω μόνο τὰ ἀκόλουθα:

Τὸ 1904 παρακολούθησε τὸ δεύτερο διεθνὲς μαθηματικὸ συνέδριο στὴ Χαϊδελβέργη. Σ' αὐτὸ τὸ συνέδριο ἔκανε δύο πολὺ ἀξιόλογες ἀνακοινώσεις καί γνώρισε, ὅπως γράφει στὴν αὐτοβιογραφία του, πάνω ἀπὸ 100 γνωστούς μαθηματικούς μεταξὺ τῶν ὁποίων καί τοὺς **Painlevé, Lorentz, Lindelöf, Mayer, Greenhill**.

Τὸ 1908 πῆρε μέρος στὸ τρίτο Διεθνὲς Μαθηματικὸ Συνέδριο τῆς Ρώμης στὸ ὁποῖο ἔκανε μιὰ ἐντυπωσιακὴ ἀνακοίνωση.

Τὸ 1912 συμμετεῖχε στὸ Πανευρωπαϊκὸ Μαθηματικὸ συνέδριο στὸ Παρίσι.

Στις 17-9-1917 πῆρε μέρος στὸ Μαθηματικὸ συνέδριο τῆς Ζυρίχης. Ἐκεῖ παρουσίασε τὴν ἐργασία του «Über die geometrische Behandlung der Extrema von Doppelintegralen» (Περὶ τῆς γεωμετρικῆς ἐπεξεργασίας τῶν ἀκροτάτων τῶν διπλῶν ὀλοκληρωμάτων).

Τὸ 1926 ἔλαβε μέρος στὴν 94ῃ συνεδρίαση τῆς Βρετανικῆς Ἐνώσεως γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν ἐπιστημῶν. Στὸ συνέδριο αὐτὸ ἀνακοίνωσε τὴν ἐργασία του «Über geschlossene Extremalen und periodische Variationsprobleme in der Ebene und im Raume» (Περὶ τῶν κλειστῶν ἀκροτάτων καί τῶν περιοδικῶν προβλημάτων μεταβολῶν στὸ ἐπίπεδο καί τὸν χῶρο).

Τὸ 1928 τοῦ δίνεται ἡ τιμητικὴ προεδρία στὸ διεθνὲς Μαθηματικὸ συνέδριο τῆς Νέας Ὑόρκης. Στὸ συνέδριο αὐτὸ ὁ **Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ** ἔκανε δύο ἀνακοινώσεις πού προκάλεσαν τὰ πλέον εὐμενῆ σχόλια τῶν συνέδρων.

Τὸ 1932 συμμετέχει στὸ τέταρτο διεθνὲς Μαθηματικὸ συνέδριο τῆς Ζυρίχης.

Τὸ 1934 ἀναδείχθηκε πρόεδρος τῆς τιμητικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Α΄ Διαβαλκανικοῦ Μαθηματικοῦ Συνεδρίου πού ἔγινε στὴν Ἀθήνα (ἀπὸ 2 ἕως 9 Σεπτεμβρίου). Στὰ πρακτικὰ τοῦ συνεδρίου δημοσιεύθηκε ἡ ἀνακοίνωση του **ἐπὶ τῶν ἐξισώσεων τῆς Μηχανικῆς**» μια ἀνακοίνωση πού, ὅπως εἶπε ἀργότερα ὁ πρόεδρος τῆς ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ συνεδρίου καθηγητῆς καὶ Ἀκαδημαϊκὸς **Παναγιώτης Ζερβός, τιμᾷ τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστήμην**. Εἶναι ἄξιο ἀναφορᾶς τὸ γεγονός ὅτι παρουσία τοῦ **Κωνσταντῖνου Καραθεοδωρῆ** ὁ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασιού (Ρουμανία) **Κ. Ρορονίσι** εἶπε μεταξὺ ἄλλων:

Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἔδωσε εἰς τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας ἓνα σύγχρονον σοφόν, τὸν παγκοσμίως ὀνομαστὸν Κ. Καραθεοδωρῆ.

Στις 12 Μαΐου 1935 ἡ ἑλβετικὴ Μαθηματικὴ Ἑταιρεία μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς 25ῆς ἐπετείου ἀπὸ τὴν ἰδρυσή της διοργάνωσε διεθνὲς συνέδριο στὴ Βέρνη. Στὸ συνέδριο αὐτὸ ὁ **Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ** τιμήθηκε σὲ πολὺ μεγάλο βαθμὸ.

Τὸ 1936 στὸ διεθνὲς μαθηματικὸ συνέδριο στὸ Ὄσλο εἶναι ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ἀπονομῆς τῶν βραβείων **Φίλντς**.

Τὸ 1936 ὁ **Καραθεοδωρῆ** παίρνει μέρος στὸ διεθνὲς μαθηματικὸ συνέδριο πού διοργάνωσε ἡ Ἀμερικανικὴ Μαθηματικὴ Ἑταιρεία στὸ Κέιμπριτζ τῆς Μασαχουσέτης γιὰ τὴ συμπλήρωση 400 χρόνων ἀπὸ τὴν ἰδρυση τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Χάρβαρντ. Στὸ συνέδριο αὐτὸ ἓνα ἀπὸ τὰ τιμώμενα πρόσωπα ἦταν καὶ ὁ **Καραθεοδωρῆ** ὅπου καὶ παρουσίασε τὴν περίφημη ἐργασία του: **Ἡ ἔναρξη ἐρευνῶν στὸ λογιισμό τῶν μεταβολῶν**.

Λίγο πρὶν τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1949, στις 16-12-49, ἔδωσε, ὅπως ἀνέφερα παραπάνω, στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Μονάχου τὴν τελευταία διάλεξη τῆς ζωῆς του μὲ θέμα: **Περὶ μήκους καὶ ἐπιφανείας** (Über Lange und Oberfläche).

Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1950 ὁ **Καραθεοδωρῆ** πληροφορεῖται τὴν ἀπόφαση τοῦ Δ.Σ. τῆς Ἑλληνικῆς Μαθηματικῆς Ἑταιρείας νὰ τιμήσει αὐτὴ μὲ ἓνα τεῦχος τοῦ Δελτίου τῆς Ἑταιρείας τὴ μνήμη τοῦ ἐπίσης μεγάλου Ἑλληνα μαθηματικοῦ, **Κυπάρισσου Στέφανου**. Μὲ ἐπιστολὴ του (τῆς 25 Ἰανουαρίου τοῦ 1950) στὸν πρόεδρό της **Νεῖλο Σακελλαρίου**, ὁ **Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ** ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμία του νὰ δημοσιεύσει ἓνα ἄρθρο στὸ τεῦχος αὐτὸ στὴ μνήμη τοῦ **Στεφάνου**, τὸν ὁποῖο

γνώριζε προσωπικά και ἐκτιμοῦσε τὸ ἐπιστημονικὸ του ἔργο. Στὴν ἴδια ἐπιστολὴ ἐκδηλώνει τὴν πρόθεσὴ του νὰ πάρει μέρος στὶς ἐργασίαι τοῦ διεθνοῦς συνεδρίου τῶν μαθηματικῶν τὸν Αὐγούστου τοῦ 1950 στὸν Ἄγ. Φραγκίσκο τῶν Η.Π.Α. Ἀντὶ ὅμως νὰ φθάσει τὸ ἔργο του στὴν Ἀθήνα καὶ ἀντὶ νὰ πάρει μέρος στὸ συνέδριο, ἔφθασε στὴν Ἑλλάδα τὸ μήνυμα τοῦ θανάτου του στὶς 2 Φεβρουαρίου τοῦ 1950.

Ὁ πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου ἀνηγγεῖλε στὸν ὀμόλογό του στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν ὅτι:

τὸ πνεῦμα τοῦ διασέμου Ἑλληνος μαθηματικοῦ Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ ἐπέταξεν εἰς τοὺς αἰθέρας.

Ὁ Καραθεοδωρῆ ἐτάφη στὸ νεκροταφεῖο τοῦ Μονάχου δίπλα στὴν ἀγαπημένη του Εὐφροσύνη.

Παραθέτομε τίς 2 πρῶτες παραγράφους τῶν πρακτικῶν τῆς συνεδρίας τῆς 23ης Φεβρουαρίου 1950 τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν:

Συνεδρία τῆς 23ης Φεβρουαρίου 1950
Προεδρία Ἀ ν α σ τ α σ ί ο υ Ὁ ρ λ ά ν δ ο υ
Πράξεις καὶ Ἀποφάσεις τῆς Ἀκαδημίας

ΑΓΓΕΛΙΑ ΘΑΝΑΤΟΥ

Ὁ Πρόεδρος ἀγγέλλει τὸν ἐπισυμβάντα τῇ 2α Φεβρουαρίου θάνατον ἐν Μονάχῳ τοῦ τακτικοῦ μέλους τῆς Ἀκαδημίας Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ καὶ ὀμιλεῖ, ὡς κάτωθι, περὶ τῆς προσωπικότητος καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς δράσεως τοῦ ἐκλιπόντος. (Ἐν συνεχείᾳ ὠμίλησαν οἱ κ. Κ. Μαλτέζος, Π. Ζερβός, Ἰ.Καλιτσουνάκης, καὶ Γ. Ἰωακείμογλου).

Μετὰ βαθυτάτης λύπης ἀγγέλλω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τὸν πρὸ ἡμερῶν ἐπισυμβάντα ἐν Μονάχῳ θάνατον ἐπιλέκτου τακτικοῦ αὐτῆς μέλους, τοῦ Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ.

Ὁ μεταστάς ὑπῆρξε φωτεινὴ μαθηματικὴ διάνοια, ἣτις ἐκλείσει τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα ἐν τῇ ξένη καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας του καὶ διὰ τῶν περισπουδάστων συγγραμμάτων του καὶ διὰ τῆς καθόλου αὐτοῦ δράσεως.

Γόνος τῆς μεγάλης φαναριωτικῆς οἰκογενείας τῶν Καραθεοδωρῆ εἶδε τὸ φῶς εἰς τὴν Γερμανίαν τὸ 1873. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐσπούδασεν ἐν Βελγίῳ μηχανικός,

ἐργασθῆς ἔπειτα ὡς τοιοῦτος ἐν Αἰγύπτῳ. Ἐπιστρέψας ἐκεῖθεν εἰς Γερμανίαν ἐπέδωθ' ὀλοψύχως εἰς τὴν μαθηματικὴν ἐπιστήμην, τῆς ὁποίας κατέκτησεν ἀλματωδῶς, ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος, πάσας τὰς βαθμίδας τῆς ἱεραρχίας...»

* * *

Τὸ ἐπιστημονικὸ ἔργο τοῦ **Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ** ἐκτείνεται σὲ πολλοὺς τομεῖς τῶν Μαθηματικῶν, τῆς Φυσικῆς καὶ τῆς Ἀρχαιολογίας. Οἱ μαθηματικὲς του ἐργασίες ἀναφέρονται στὸν λογισμό τῶν μεταβολῶν, στὴ θεωρία τῶν πραγματικῶν συναρτήσεων, στὴ θεωρία τῶν μιγαδικῶν συναρτήσεων, στὶς διαφορικὲς ἐξισώσεις μὲ μερικὲς παραγώγους, στὴ θεωρία τῶν συνόλων καὶ στὴ διαφορικὴ γεωμετρία. Οἱ ἐργασίες του στὴ Φυσικὴ ἀφοροῦν τὴ θερμοδυναμικὴ, τὴ γεωμετρικὴ ὀπτική, τὴν ὀπτικὴ γενικότερα, τὴν εἰδικὴ σχετικότητα καὶ τὴ μηχανικὴ. Οἱ Ἀρχαιολογικὲς του μελέτες ἀναφέρονται σὲ κατασκευές, τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀρχαίας Αἰγύπτου. Συγκεκριμένα ἀναφέρονται σὲ ναοὺς, σὲ πυραμίδες, σὲ ἀρδευτικὰ ἔργα κ.ά.

Ὁ **Καραθεοδωρῆ** συνέγραψε 232 περίπου ἐργασίες ἀπὸ τις ὁποῖες δημοσιεύθηκαν οἱ 165. Ὅλες σχεδὸν οἱ ἐργασίες του εἶναι θεμελιώδεις ἔρευνες ἐξαιρετικῆς ἐμπνεύσεως οἱ ὁποῖες τὸν ἀναδεικνύουν ὡς ἓνα ἀπὸ τοὺς λίγους, στὴν παγκόσμια ἐπιστήμη, ρυμοτόμους τῆς μαθηματικῆς διανοήσεως. Ἡ ὄλη του ἔρευνα ἐκπροσωπεῖ τὸ νέο μαθηματικὸ πνεῦμα τοῦ 20οῦ αἰῶνα τὸ ὁποῖο χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἐπάνοδο στὴν κλασικὴ ἐντέλεια τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων μαθηματικῶν. Συγχρόνως τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴ σύγχρονη πολλαπλὴ πνευματικὴ κίνηση ἐκδηλώνεται μὲ συγγραφὰς καὶ διαλέξεις. Γιὰ πολλὰ χρόνια ἦταν συνεκδότης τοῦ περιοδικοῦ **Mathematische Annalen**, μέλος τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ περιοδικοῦ **Circolo Matematico di Palermo** καὶ πρόεδρος τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς **Encyklopädie der mechanik** (1931-1935).

Ὁ **Καραθεοδωρῆ** εἶχε μιὰ στενὴ ἐπιστημονικὴ συνεργασία μὲ τὸν **Albert Einstein**. Μεταξὺ τῶν δύο ἀνδρῶν ὑπῆρχε μιὰ μεγάλη ἀλληλοεκτίμηση. Δὲν εἶχαν ὁμως πότε ἀναπτύξει τὴν οἰκειότητα ἐκεῖνη ποὺ φέρνει τοὺς ἀνθρώπους κοντά. Πάντα μιλοῦσαν μεταξὺ τους στὸν πληθυντικὸ καὶ ὁ ἓνας ἀποκαλοῦσε τὸν ἄλλο («κύριε συνάδελφε» ἢ «ἀγαπητὲ κύριε...»).

Ἡ γνωριμία τους ἀνάγεται στὰ τέλη τοῦ 1913 ὅταν ὁ **Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ** ἦταν καθηγητὴς στὸ Πολυτεχνεῖο τοῦ Μπρεσλάου καὶ ὁ **Einstein** ἦταν καθηγητὴς στὸ ἐρευνητικὸ Ἰνστιτούτο «Wilhelm Kaiser» τοῦ Βερολίνου (μὲ τὸν τίτλο τοῦ καθηγητῆ τοῦ Πανεπιστημίου) καὶ μέλος τῆς Πρωσικῆς Ἀκαδημίας τῶν

Ἐπιστημῶν. Κατὰ μία ἐκδοχή τους συνέστησε ὁ **Max Planck**. Φυσικὰ ὁ ἕνας γνώριζε τὸν ἄλλο ἀπὸ τὶς δημοσιεύσεις του στὸ **Mathematische Annalen** καὶ στὸ **Annalen der Physik**, ἀντίστοιχα.

Τὸ 1924 ὁ **Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ** καὶ ὁ **Albert Einstein** μαζί μὲ τοὺς **David Hilbert** καὶ **Otto Blumenthal** ἀναλαμβάνουν τὴν ἐκδοση τοῦ περιοδικοῦ «**Mathematische Annalen**». (Τὸ περίφημο αὐτὸ μαθηματικὸ περιοδικὸ ἰδρύθηκε τὸ 1868. Τὸ 1876 ἀνέλαβε τὴν ἐκδοσὴ του ὁ **Felix Klein**). Ἡ συνεργασία τῆς ὁμάδας αὐτῆς διακόπηκε τὸ 1933, ὅταν ὁ **A. Einstein** κατέφυγε στὶς Η.Π.Α.

Ἀπὸ τὴν σωζόμενη ἀλληλογραφία μεταξὺ τῶν δύο ἀνδρῶν προκύπτει ὅτι ὁ **Einstein** ζήτησε πολλὰς φορὰς τὴ μαθηματικὴ συνδρομὴ τοῦ **Κωνσταντῖνου Καραθεοδωρῆ** καὶ ὅτι ὁ τελευταῖος δὲν τοῦ τὴν ἀρνῆθηκε. Αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὴν περίφημη ἐπιστολὴ πού, μᾶλλον τὸ 1916, ὁ **Einstein** ἔστειλε στὸν **Καραθεοδωρῆ**.

Βερολῖνο, Κυριακῆ.

Ἀγαπητὴ κύριε συνάδελφε,

Βρίσκω θαυμάσιο τὸν ὑπολογισμό πού κάνατε. Κάποιο μικρὸ λάθος γραφῆς στὴ δευτέρη σελίδα μὲ δυσκόλεψε λίγο. Τώρα ὅμως τὰ καταλαβαίνω ὅλα. Πρέπει, νομίζω, νὰ δημοσιεύσετε τὴν θεωρία στὴ μορφή πού τῆς δώσατε στὰ «Χρονικὰ τῆς Φυσικῆς», διότι οἱ Φυσικοὶ κατὰ κανόνα ἀγνοοῦν τὸ ἀντικείμενο αὐτό, ὅπως κι ἐγὼ ἔλλωστε. Μὲ τὸ γράμμα μου θὰ πρέπει νὰ σᾶς θυμίζω τὸν Βερολινέζο πού μόλις ἀνακάλυψε τὸ Πάρκο τοῦ Γκρουνεβάλντ (Grunewald) καὶ ρωτᾷ ἂν ἤδη προϋπῆρξαν σ' αὐτὸ ἄνθρωποι.

Ἄν θέλετε νὰ μπεῖτε στὸν κόπο νὰ μοῦ ἐξηγήσετε ἀκόμα καὶ τοὺς κανονικοὺς μετασχηματισμούς, θὰ βρεῖτε ἕναν εὐγνώμονα καὶ εὐσυνείδητο ἀκροατῆ. Ἄν ὅμως λύσετε καὶ τὸ πρόβλημα τῶν κλειστῶν γραμμῶν τοῦ χρόνου, θὰ σταθῶ μπροστὰ σας μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια. Πίσω ἀπὸ αὐτὸ ὑπάρχει κρυμμένο κάτι πού εἶναι ἀντάξιο τοῦ ἰδρώτα τῶν καλύτερων.

Μὲ τοὺς καλύτερους χαιρετισμούς

Δικός σας

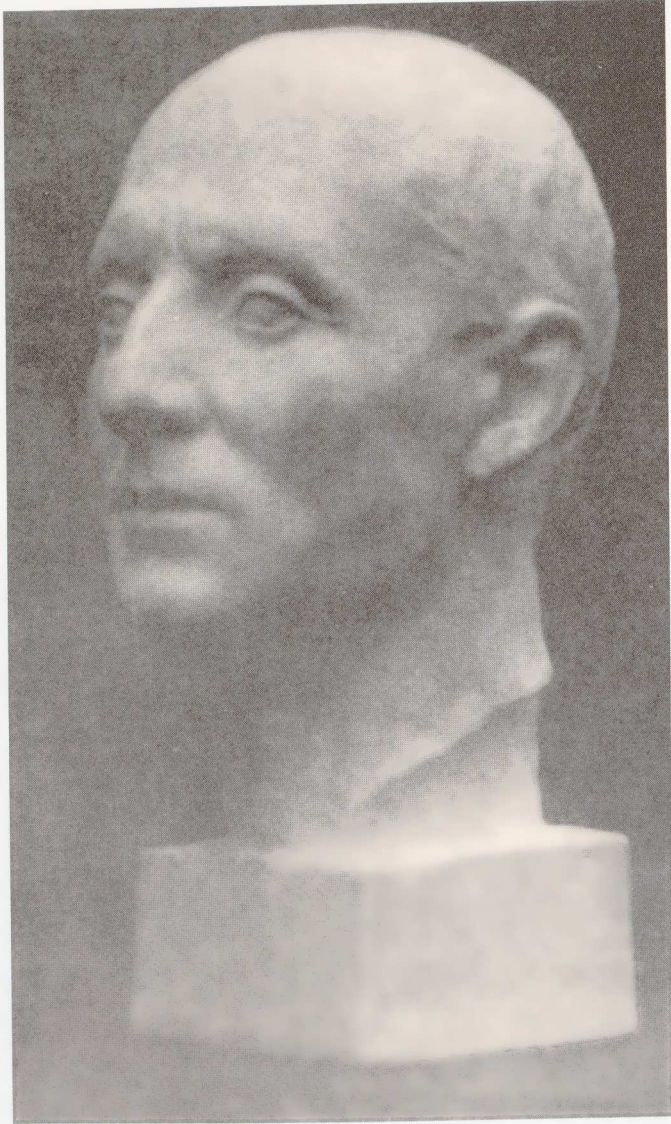
A. Αἰνστάιν

Ὁ **Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ**, κυρίες καὶ κύριοι, δόξασε τὴν Ἑλλάδα καὶ αὐτό, ἡ πνευματικὴ ἡγεσία τῆς χώρας δὲν τὸ λησμόνησε ποτέ. Ἡ Ἀκαδημία

Πίνακας τοῦ Μόραλη.

*«Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἔδωκεν εἰς τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας ἕναν σοφόν,
τὸν παγκοσμίως ὀνομαστὸν Κ. Καραθεοδωρῆ», Κων/νος Ποποβίτσι*

*Ἡ προτομή τοῦ Κ. Καραθεοδωρῆ,
ἔργο τοῦ Θανάση Ἀπάρτη ἀπὸ τῆ Σμύρνης, ποῦ ἔχει χαθεῖ*

Τὸ σπίτι τῆς ὁδοῦ Rauch στὸ Μόναχο

*Συνέδριο στη Ζυρίχη το Σεπτέμβριο του 1917
Πρώτη σειρά τέταρτος από αριστερά ο Κ. Καραθεοδωρῆ καὶ ἔκτος
ὁ D. Hilbert*

Στήν Ἀθήνα τοῦ 1930 μέ τούς φίλους του μαθηματικούς, κ. Ν. Γεννηματᾶ,
κ. Γ. Ἰωακείμογλου, τήν κόρη του Δέσποινα καί τήν κα Ἰωακείμογλου.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΡΑΘΕΟΔΩΡΗ

«ΜΗΔΕΝ ἌΓΑΝ»

Ἡ σφραγίδα πού ἔχουν ὅλα τά βιβλία τοῦ Κων. Καραθεοδωρῆ

*Τò 1932 στὴ Ζυρίχη μὲ τὴν κόρη του καὶ τὸ φίλο του μαθηματικὸ
Elia Cartan*

*Συνέδριο τῆς Ζυρίχης τοῦ 1932. Στὴν πρώτη σειρά δεύτερος ἀπὸ ἀριστερὰ
ὁ Κ. Καραθεοδωρῆ καὶ τέταρτος ὁ Ε. Cartan*

Ἀνάβαση με τοὺς φοιτητὲς στὸ Pullach (1935)